

R. Simon

1

שירי מצוה. מלוא שהיא שירים שאינה עיקר לעבד כפרה אפי"ר
הסוכה הוא לעבד את הפורענות. שהרי תנופה שירי מצוה היא.
ואינה מובנת כדמיון צמורה הכניס ומייחנה לה בגמרה דיומא
דף ה' לתנופה לכפר וכי תנופה מכפרת והלא אין כפרה אלא
בדם אלא שם עשה למנופה שירי
הכמוז כלולו לא עשה מן המוכתר
ויסר לומר אפי"ר כיסר שאין לך
הניגון קצב אחר: וכן קולב. מניח
ומניח מעלה ומוריד: ממתי ליה.
מניח: ומייחתי. מניח: גירא בעיניה
דסטנא. הרי זה לך געונו של שטן
שדאש געונו שאין בו כח למק
מעונו עול גלות: ולא מלחא היא.
אין נכון לומר כן: לאיגורי. שיחגרה
בו שטן שהיא יצר הרע וישאלו לתנופה
מעל קונו ומסור עמו על הדבר:
— **המתני'** יטול על שלחנה. אם שם ולא
נטל קודם כליה לך להפסיק
סעודה ולטול לולב **גמ'** אם החזירו
אין מפסיקין. גבי הפלת המנחה
תנו לה במסכה שם לא יטול אלא
לפני הספר ולא יכנס לא לכול
ולא לזון ולחזרו קודם המנחה
ומסכה סעודתן והגיע זמן המנחה
אין מפסיקין אין לרין להפסיק
סעודתן ולהתפלל: הא דאיכא שהות
ביום. הם דנאיכא שהות להתפלל
אחר שגמרו סעודתם וממתי דהכא
דנליכא שהות שמשך סעודה עד
שמתקן: ומאי קשיא. תפלה אלוכל
דליטעך רב ספרה לשטי על דלמא
מייחיה דנאיכא שהות וגי לולב
מפסיקין דמלאווייתא היא אכל תפלה
דנני: אלא אי קשיא. דליטעך רב
ספרה לשטי היא גופה קשיא דלולב
אלולב דישא דקתני מפסיק וסיפא
משמע יתנון אם ילדה שהרי יש לו
שהות כל היום: דלמא מצוה לאפסיק.
שמה יטעו וישמע: אלא אמר ר' זורא
לעולם. כי אילטעך רב ספרה לשטי
משום קשיא קמייתא אילטעך:
מתני' מקרין אותו. כך היו נוהגין
אחר קודם את ההלל ומוליג
את הדינים ואם היה עבד או אשה
או קטן הואיל ואין מחויב בדבר אין
מוליג את המחויב מידי חובתו הלך עונה אחריו כל מה שהוא
אומר: והבא לו מאירה. שלל למד ואם למד תבא לו מאירה שמחה
את קונו לעשות שלומים כאלה: עונה אחריו הללויה. על כל דבר
שהוא אומר והכי קתני לה בגמרת סוטה דף ג' כ"ד אמר ישראל
שרה גים כנדול המקרה את ההלל והם עוין אחריו הללויה משה
אמר אשירה לה' והם אומרים אשירה לה' משה אמר כי גאה גאה והם
אומרים אשירה לה' אלא דעל כל דבר ודני קאמר דעוין הללויה:
לכפול. כל פסוק ויהוה כן מפני שיש פרשה שטולה כפולה
הודו תחלה וסוף יאמר גא' שלשה פעמים קראתי יה עניי במרחב יה
ה' יה' לי טוב לחסות עובד לחסות סבנוי דמה דחיתא ויהי
יה ליטועה קול רנה וישועה ימין ה' ימין ה' לא אמונה ולמונה לא
נמני פתחו לי שערי זה השער וגו' אכל מחדך ולמנה אנו
(יבסל) הייט דלמרתן לקמן דף נ"ג. מוסיף לכפול מחדך ולמנה:
מברך לאביו. ברכות המון מהשיגע לחינוך לחייב מדרבנן וממסכה
אלה כות או כליה דהוי שיעורא דרבנן דמלאווייתא לא מייחיה
עד דשבע דמכיו ואכלת ושבעת וברכת הלך אחי מדרבנן ומפיק
מדרבנן: שאשורו ובניו מברכין לו. דודאי מממת שלל למד הוא:
הלכתא

מאי קשיא דלמא הוא דלורייתא והא דרבנן. תימה והרי קידוש
היום דלורייתא כדלמור' פ' מי שמחון (ברכות דף כ"ו ובס') נשים
חייבות בקידוש היום דבר תורה והא דמשמע בריש מיר (דף נ"ג) שהא
מדרבנן חין הוא מדרבנן דרדיש ללארע על חין מלוא כיון הכשת
וקאמרין מאי היא קידושה ואבדלתא
מושבא ועומד הוא ומשני קידוש עלמא
דלורייתא ואפי"ר א"ר יוסי בריש ערבי
פכחיס (דף ק. וס') דלון מפסיקין
ופסיקין חסם הלכה כר' יוסי בע"ש
וכר' יהודה בערוב פסח וי"ל דשני
קידוש היום שיכול לקדש ביום ככללה
ולכא למוחא לפשיעות' כולו הוא ועוד
לפי שפסק בסעודה שבת לא חייבין
כולו האי שמה יתעלל בקידוש היום:
יום טוב שני דרבנן. ואפי"ר הוא מלי
לשני דלורי ודורי ואלו יוכא שבת
אלא משום דכולו יומא וזמניה הוא
חייבין טפי דלמא אחי למפשט
כדלמורין פ"ק דשבת (דף י') בזמניה
כיון דקביעתא ליה זימנא מירפתא ולא
אחי למפשט ערבות כיון שכולי ליליא
זמניה לא מרתת ואחי למפשט ולא
לומר משום דהתם ליליא זמן שני
וחייבין טפי דל"כ הואו עמואל ה"ל
למירר התם וי"ל דתפלה לריבה שהות
ומתעלל בה טפי ממניח' לולב דמתי
אנכיבה נפק ביה: **מדרבנן** מי
שבת בדרך. תימה בכ"ק פ' תפלה
השחר (ברכות דף נ"ג ובס') אמר' השכים
ללחא לדרך מציחין לו שופר ותוקע
[לולב ומתעלל] והייט ביום טוב וי"ל
דחילא דליכא למיעט לא חייב ומייחי
בזהך בחור החמום למקום שבת חסם
ועוד דהתם קתני השכים ללחא לדרך
שמציחו הולך לקראת חסם ונטול לולב
קודם שילא אכל הבא קתני מי שבת
בדרך ובסיכסם דביהו נטול לולב
משמע שממקום רחוק בת' לבינו: **מי**
שביה עבד ואשה. משמע כאן
דלחא פטוריה מהלל דסוכות וכן
דעלרת ועמאל משום מלוא שהותן
גרמא הוא אפי"ר דכחל דלילי פסחים
משמע בפרק ערבי פסחים (דף קק).
דמייחי בנ' כוסות וממסמאלא תוקע
ד' כוסות אלא כדי לומר עליהם הלל
ואגדה שאני הלל דפסח דעל חסם בל'
ואף ק"י בן בלויה הם אכל כולו לא על חסם אמר' **תרו** לו מאירה.
שלל למד ואם למד תבא לו מאירה שמחה
כן פ' בקונע' ועל אשורו ובניו מברכין לו בגמרה היה לו לפרש כן דמתי'
מייחי בלא למד שמקרין אותו ועונה אחריו מה שהן אומרים ומשום
דמבזה כמה שאלו מברכין לו דלחו בני חיובא וניבא הנקרין אותו קליטי
ליה דהא בגדול מקרא חף על פי שאין עוין אחריו אלא הללויה דכפיס
בשמיעה לחודה והבא לו מאירה דעבד ואשה נמי לא מייחיבי כהלל
דמלות עשה שהגון גרמא הוא: **באמת** אמרו בן מברך לנכיו.
אין זה מענין משגיטו ולא מייחי ליה אלא חזב גרמא דתבא לו מאירה
דהכא לא חייבי במקרא אותו דכפ' מי שמחון (ברכות דף כ"ו) כולה לדרק
ומכאן דנשים חייבות בברכת המון דלורייתא מדרבנא לחריס יד'
חובקן ופרך קטן איכא' לומר דלורייתא אלא הכ"ע דאכל שיעורא
דרבנן ומפיק דרבנן ובמספחה קתני גבי ברכת המון דלון אשה ועבד
וקטן מוליחין את הדינים יד' חובקן ואיכא לוקומי בשאלכ שיעורא
דלורייתא וחין יכול לדרק מתאן' דברכת המון דלורייתא דלמלא לא
הוי דלורייתא כיון דלון מלגריפתא לזיומן כדתנן פרק שלשה שאלכו
(ספ דף סה). אין מוליח' אפי"ר שהאש מוליחין שאני איש דמשבי טפי
אז נמי משום דרביס וילא ביה מלחא דרבי מגילה דנשים חייבות בה
ופרש כה"ע דלון נשים מוליח' את הדינים יד' חובקן במגילה:
הלכתא

רבינו הגנאל
פ"ה פכחיס. כפי פסחים
קרי' [נמוך דף י'
ט"ז] ויהא כמו מירון
ובעא דר' יוסי' התם
בספ' דהא איששאי
ולמחא בחיו:
מכאן פ' שבא בריך
ואין בריך ליל
פכחיס. כפי פסחים
שליחור' אלפס פכחיס
סעודה ונטול ואוכל'
אין דהתם פכחיס א'
לא יכנס לאלה פכחיס
למחא דף שבתא
וקתני א' התחיל אין
מפסיקין. וטעמו א'
איכא שהות ביום כר'
אלאול ונחזור סעודה
אכילא שבתא אית'
פכחיס. ואם אין שהות
ביום פכחיס.
רביא רבא וכו' שהות ביום.
אחריתא ואכר לא שני
לן בן מצוה דלורייתא
לפניה דרבנן. אלא
במקרא שנינו מפסיקין
קדש ואין מפסיקין
לפניה. והלך יולב
דלורייתא מפסיק.
הפלה דמברכין לא
מפסיק. אלא מפני' הוא
נוטא קשיא קתני
בכונסם לביתו לולב
על שלחני אלפס פכחיס
והרי תני לא נטל
שהות יטול בן
הערים אלפס לא
אניו פכחיס שאם לא
נפל שהות יטול בן
הערים שכל היום כשר
ללולב. ויטוניה דא'
רולב דלורייתא והפלה
דרבנן לא שיהא בריך
מברכין מי שבת בריך
אלפס אמר'
היום סדרבנן הוא.
רביס אמר' ואין
שהות אחריתא כרביס
ולקחתם לכם ביום
הראשון וגו'. מי שיר'
לפניו באחריתא אלא
ש"ס (**). סדרבנן כשר'
היום סדרבנן כשר'
שהות עבד או אשה או
קטן מקרין אותו עני'
אחריתא פ' שון
אמר' כר'. ואכר רבא

רבינו הגנאל
פ"ה פכחיס. כפי פסחים
קרי' [נמוך דף י'
ט"ז] ויהא כמו מירון
ובעא דר' יוסי' התם
בספ' דהא איששאי
ולמחא בחיו:
מכאן פ' שבא בריך
ואין בריך ליל
פכחיס. כפי פסחים
שליחור' אלפס פכחיס
סעודה ונטול ואוכל'
אין דהתם פכחיס א'
לא יכנס לאלה פכחיס
למחא דף שבתא
וקתני א' התחיל אין
מפסיקין. וטעמו א'
איכא שהות ביום כר'
אלאול ונחזור סעודה
אכילא שבתא אית'
פכחיס. ואם אין שהות
ביום פכחיס.
רביא רבא וכו' שהות ביום.
אחריתא ואכר לא שני
לן בן מצוה דלורייתא
לפניה דרבנן. אלא
במקרא שנינו מפסיקין
קדש ואין מפסיקין
לפניה. והלך יולב
דלורייתא מפסיק.
הפלה דמברכין לא
מפסיק. אלא מפני' הוא
נוטא קשיא קתני
בכונסם לביתו לולב
על שלחני אלפס פכחיס
והרי תני לא נטל
שהות יטול בן
הערים אלפס לא
אניו פכחיס שאם לא
נפל שהות יטול בן
הערים שכל היום כשר
ללולב. ויטוניה דא'
רולב דלורייתא והפלה
דרבנן לא שיהא בריך
מברכין מי שבת בריך
אלפס אמר'
היום סדרבנן הוא.
רביס אמר' ואין
שהות אחריתא כרביס
ולקחתם לכם ביום
הראשון וגו'. מי שיר'
לפניו באחריתא אלא
ש"ס (**). סדרבנן כשר'
היום סדרבנן כשר'
שהות עבד או אשה או
קטן מקרין אותו עני'
אחריתא פ' שון
אמר' כר'. ואכר רבא

רבינו הגנאל
פ"ה פכחיס. כפי פסחים
קרי' [נמוך דף י'
ט"ז] ויהא כמו מירון
ובעא דר' יוסי' התם
בספ' דהא איששאי
ולמחא בחיו:
מכאן פ' שבא בריך
ואין בריך ליל
פכחיס. כפי פסחים
שליחור' אלפס פכחיס
סעודה ונטול ואוכל'
אין דהתם פכחיס א'
לא יכנס לאלה פכחיס
למחא דף שבתא
וקתני א' התחיל אין
מפסיקין. וטעמו א'
איכא שהות ביום כר'
אלאול ונחזור סעודה
אכילא שבתא אית'
פכחיס. ואם אין שהות
ביום פכחיס.
רביא רבא וכו' שהות ביום.
אחריתא ואכר לא שני
לן בן מצוה דלורייתא
לפניה דרבנן. אלא
במקרא שנינו מפסיקין
קדש ואין מפסיקין
לפניה. והלך יולב
דלורייתא מפסיק.
הפלה דמברכין לא
מפסיק. אלא מפני' הוא
נוטא קשיא קתני
בכונסם לביתו לולב
על שלחני אלפס פכחיס
והרי תני לא נטל
שהות יטול בן
הערים אלפס לא
אניו פכחיס שאם לא
נפל שהות יטול בן
הערים שכל היום כשר
ללולב. ויטוניה דא'
רולב דלורייתא והפלה
דרבנן לא שיהא בריך
מברכין מי שבת בריך
אלפס אמר'
היום סדרבנן הוא.
רביס אמר' ואין
שהות אחריתא כרביס
ולקחתם לכם ביום
הראשון וגו'. מי שיר'
לפניו באחריתא אלא
ש"ס (**). סדרבנן כשר'
היום סדרבנן כשר'
שהות עבד או אשה או
קטן מקרין אותו עני'
אחריתא פ' שון
אמר' כר'. ואכר רבא

רבינו הגנאל
פ"ה פכחיס. כפי פסחים
קרי' [נמוך דף י'
ט"ז] ויהא כמו מירון
ובעא דר' יוסי' התם
בספ' דהא איששאי
ולמחא בחיו:
מכאן פ' שבא בריך
ואין בריך ליל
פכחיס. כפי פסחים
שליחור' אלפס פכחיס
סעודה ונטול ואוכל'
אין דהתם פכחיס א'
לא יכנס לאלה פכחיס
למחא דף שבתא
וקתני א' התחיל אין
מפסיקין. וטעמו א'
איכא שהות ביום כר'
אלאול ונחזור סעודה
אכילא שבתא אית'
פכחיס. ואם אין שהות
ביום פכחיס.
רביא רבא וכו' שהות ביום.
אחריתא ואכר לא שני
לן בן מצוה דלורייתא
לפניה דרבנן. אלא
במקרא שנינו מפסיקין
קדש ואין מפסיקין
לפניה. והלך יולב
דלורייתא מפסיק.
הפלה דמברכין לא
מפסיק. אלא מפני' הוא
נוטא קשיא קתני
בכונסם לביתו לולב
על שלחני אלפס פכחיס
והרי תני לא נטל
שהות יטול בן
הערים אלפס לא
אניו פכחיס שאם לא
נפל שהות יטול בן
הערים שכל היום כשר
ללולב. ויטוניה דא'
רולב דלורייתא והפלה
דרבנן לא שיהא בריך
מברכין מי שבת בריך
אלפס אמר'
היום סדרבנן הוא.
רביס אמר' ואין
שהות אחריתא כרביס
ולקחתם לכם ביום
הראשון וגו'. מי שיר'
לפניו באחריתא אלא
ש"ס (**). סדרבנן כשר'
היום סדרבנן כשר'
שהות עבד או אשה או
קטן מקרין אותו עני'
אחריתא פ' שון
אמר' כר'. ואכר רבא

תרנב א. משנה מגילה דף כ' [ע"ג]:
 ב. משנה סוכה דף ל"ח [ע"ג]:
 ג. ברייתא פסחים דף ד' [ע"ג]:
 ד. שם במגילה [ע"ג]:
 ה. משנה סוכה דף ל"ז [ע"ג]:
 ו. ברייתא ברכות דף ל' [ע"ג]:
 ז. [רא"ש סוכה פ"ג סימן כז] ממנה [וברייתא] [וגמרא] סוכה דף ל"ח [ע"ג] ושם ט. ט. [ז"ל] וכו' וקיימת דברי ז"ל [נסוכה סז]:

תרנב א יטלנו אחר כך. עיין צ"י סימן תרס"ה [עמוד ח"י ד"ה והר"ן ח"יך לילכא] בשם הר"ן [נסוכה כז. ז ד"ה אמר], משמע דאם לא נטלו עד בין השמשות ביום ראשון נטלו בין השמשות דספק דאורייתא לחומרא, מה שאין כן בשאר הימים דפטור, עיין שם. ומכל מקום נראה לי דיטלנו בין השמשות (ב) בלא צרכה: **ב** משתניק החמה. ואם נטלו משעלה עמוד השחר יאל: **ג** גם בשעת התפלה. דליון (ב) דלקיחתו מזה, לא מטריד ביה. ושל"ה [מסכת סוכה, פרק נר מזה ד"ה כחוב צמחין] כתב שיענע בסוכה קודם הליכתו לציט הכנסת, עיין שם: **ד** אסור לאבול. משמע דטעימה בעלמא **שרי**, כמו שכתבתי סימן (ל"א) [לכה] [ס"ק ד] וסוף סימן ל"ב [בש"ע] וסימן תל"א [ס"ק ד]. אך מדברי התוספות [שם מו, ז ד"ה אחרון] שכתבתי (ב) סימן תרמ"ט סעיף ה' [ס"ק ט], מוכח דטעימה אסור, דאם לא כן הוה ליה לשנוי דרבי חיננא טעימה בעלמא טעיס. ויש לדחות, דלשון מטביל משמע דרך טיבול בסעודה, וז"ע [ומי שזא בדרך ומלפני שיבול למקום הלולב, משמע לכאורה דלריך לעבור זמן אכילה אחת עד שיטלנו, כמו שכתב סימן קפ"ב סעיף א' וסימן רל"ו סעיף ג'. מיהו צהגהות מיימוניות [שם כט, י אות ט] כתב דאם אין לו כוס לקידוש אוכל בלא קידוש, דאסור להענות בשבת, כמו שכתב סוף סימן

תרנב א משתניק החמה. בעור [עמוד הקנא] כחוב שמותו מעלות השחר כו', וכחב צ"י [שם ד"ה ומ"ש שמותו] לא עיקר מצותו לכמתלה קאמר, דעיקר מצותו לכמתלה משתניק החמה, כדמנן פרק ז' דמגילה [ב. ג] כו' ואיני יודע למה כתב כן, דהא רש"י שם בשמנה [ד"ה ויולין] כתב דמעלות השחר ימנא הוא, אבל אין הכל בקיאינן צו צריכיס להמתין עד שמנן החמה, משום הכי יפה כתב הטור שמותו מעלות השחר שהיא עיקר הזמן מן המורה: **(ב)** והמדקדק כו'. בעור [עמוד הקנא] כחוב המדקדק צמעשיו, ראה לומר שכלאו הכי הוא מדקדק בשאר מעשיו. אבל אם אינו מפורסם כן בשאר מעשיו, מיחוי כיוהרא אם רוצה לנהוג צוה יתר על החיוב, וכחב שם [ונסוף סימן קלט] עוד, קורא צמורה מניחו על גבי קרקע. והטעם, דלריך לאחוז הספר תורה צידו בשעת [צרכה] [קייאה] [ג] ומיום ראשון ואיך. נראה דיום טוב שני לדידן שהוא משום ספיקא דיומא, דינו כמו בראשון, אע"ג דבקיאינן בקיבוע דירחא. דאין לולל ביה, כדאיחא לענין פסוליס

סימן תרנב

זמן נטילת לולב. ובו ב' סעיפים:

א [כ"ה] מצות לולב (כ) ביום ולא בלילה [ב] וכל היום כשר לנטילת לולב י שאם לא נמל שחרית א יטלנו אחר כך [כ"ה] ומכל מקום רזיזים מקדימים למצות ונוטלים אותו בבוקר [כ"ה] וזמנו הוא (א) משתניק (ב) החמה ויעיקר מצותו בשעת החלה ו אם צריך להשיבם לצאת לדרך נוטלו משעלה עמוד השחר: הגה (ב) [כ"ה] והמדקדק יאחוז הלולב צידו כשנכנס מצימו לציט הכנסת ג גם בשעת (א) התפלה (ב) וכן יחזירו לצימו כדי לחבב המנוה:

ב י אסור (ב) לאבול קודם שיטלנו ואם שבה ואכל וזכר והוא על שלחנו ביום הראשון שהוא מן התורה (ב) יפסיק ויפסיק י ש שהות ביום ליטלו אחר שיאכל (ג) ומיום ראשון ואילך אם יש שהות ביום לא יפסיק ואם לאו יפסיק: הגה (ד) [כ"ה] ואם ממחיל לאבול יותר מחצי שעה קודם שהגיע זמן חיובו אפילו ביום ראשון (ו) אין צריך להפסיק כדאיכא שהות ביום:

לעיל סימן תרמ"ט [סעיף ה וס"ק ז]. ובגמרא [סוכה לז, א] לא מיירי מספיקא דיומא, דהא דמנן [שם] מי שזא בדרך, ומינה דייקין דמיירי יום טוב שני, דהא בראשון מי שרי לילך בדרך, שמע מינה דמיירי מאותו ללא עבדי יום טוב שני משום ספיקא דיומא: **(ד)** ואם מתחיל לאבול כו'. ממה לי צמח שכתב הרב דין זה שהוא דעת הר"ן [שם יז, ז ד"ה הלכן] צ"י [סוף הסמימן], ואין דולאי לא קיימא לן כן. מדה, דאפילו בחול כתב לעיל סימן פ"ט [סעיף ה] דאם החמיל לאכול קודם עלות השחר צריך להפסיק לדעת הרא"ש [בבבב פ"א סימן ז] בשם ר"י, ובש"ע לא הכריע שם, וממילא אזלינן לחומרא, וכל שכן ביום טוב שצריך קידוש. ותו, דכתב רמ"א בסימן תל"א [סעיף ג] דאפילו אם החמיל ללמוד מצדו יום צריך להפסיק ערך לחם צמרהיק"ש

תרנב סוף סעיף א [עמוד השחר]. כשקורא צמורה או נושא כפיו מסיר הלולב מידו: סוף סעיף ב [יפסיק]. לעולם לדבר שהוא מן המורה אפילו אם החמיל מפסיק, והני מילי כשהחמיל אחר זמן החיוב או סמוך לו דייטו ח"י שעה, אבל אם החמיל קודם לכן אפילו לשל מורה אינו מפסיק אם יש שהות אחר כך:

שערי תשובה

תרנב (ב) החמה. עיין באר היטב. ועיין ברכי יוסף [אות א] שנהגו קצת ממהדרים לברך על הלולב בהנץ החמה בחור הסוכה ולענע, ואחר כך בשעת ההלל מנענעים ד' נענועים. ועיין מה שכתב [מהרש"ל] [מהר"ש] וויטל בספר הכוונות [בהגהותיו לשער הכוונות ריש ענין סוכות], עכ"ל: **(ד)** לאבול. עיין באר היטב. ועיין מה שכתבתי לעיל סימן תקפ"ד ס"ק (ד) [ג] לענין שופר כשמאחרין להביא לו, ע"ש. ועיין בספרי שר"ת בית אפרים [אריה] סימן ס"ג [ד"ה והנה בהלכות] מה שקשה מבאן על מה שכתבו הט"ז ומג"א סימן תרע"ב [ס"ק ה] בשם רש"ל [שר"ת סימן פה], ע"ש:

תרנב (א) ביום. עיין צ"י סימן תרס"ה בשם הר"ן, משמע דאם לא נטלו עד בין השמשות ביום ראשון נטלו בין השמשות דספק דאורייתא לחומרא, מה שאין כן בשאר הימים דפטור, עיין שם. ומכל מקום נראה לי דיטלנו בין השמשות בלא צרכה, מ"א [ס"ק א]: **(ב)** החמה. ואם נטלו משעלה עמוד השחר יאל, מ"א [ס"ק ב]: **(ג)** התפלה. בעור כתב המדקדק צמעשיו. ראה לומר שכלאו הכי הוא מדקדק בשאר מעשיו. אבל אם אינו מפורסם כן בשאר מעשיו, מיחוי כיוהרא אם רוצה לנהוג צוה יתר על החיוב, וכחב עוד הטור, קורא צמורה מניחו על גבי קרקע, עיין שם. ועיין במהר"ם כן חציב [כפוח המריס מא, ז ד"ה הניא] שכתב, דלענין משעלה ראה למקנא גדוליס דכשקורין אוחס לעלות לחורה מניחין הלולב במקומם ועולין לקרות צמורה בלי לולב צידם, ומקנא גדוליס עוליס ולולב צידם, ובשעת צרכה המלך [סוף שו"ס, גינת ורדים] סימן קל"ט כתב, דדוקא בזמן הראשון שהיה שם עורח מרובה לפתוח ולגלגל, להכי לא מעלה ולולב צידו, אמנם לאחוז צמור בשעת צרכה לצד שפיר מצי לעלות ולולב צידו, ע"ש. בשל"ה כתב שיענע בסוכה ויברך, ואחר כך שאר היענועים יהיו צמיח הנכנס, עיין שם, מ"א ס"ק ג. אימא צירושלמי [סוכה] סוף פרק ג' [הלכה יא] הניחו על הארץ אסור לנטלו, עכ"ל. וכחב המ"א משמע דכדיכיר ליה דלאחר גמר מצות הלולב אם הניחו על הארץ אסור שוב לנטלו ביום טוב, וז"ע דהא קיימא לן אין מוקנא לחצי צבת, דרכי משה [אות ב], ועיין סימן של"א סעיף ו' [ס"ק ה] מה שכתבתי, [עכ"ל] מ"א סוף סימן תרנ"א, עיין שם. ועיין סימן (ש"ח) [ש"ן] סעיף ג'. אבל האחרון מותר לבולי עלמא: **(ד)** לאבול. אפילו טעימה בעלמא אסור, וז"ע, מ"א [ס"ק ד]. ומי שזא בדרך ומלפני שיבול למקום לולב, צריך להמתין עד חמות, ולא יתענה יותר מחצי היום, עיין [מ"א] שם: **(ה)** יפסיק. והוא הדין יום טוב שני לדידן, ט"ז [ס"ק ג]: **(ו)** אין צריך. וט"ז [ס"ק ד] כתב דולאי צריך להפסיק, עיין שם:

ביאור הגר"א

ב. אבל לפי הטעם דאחי למיטרך [שם לא, ב] צ"ע. וכן נתקשה שם בריטב"א [תימא זריזין כו': [ד] וזמנו כו'. מגילה כ' א' אין כו' מגלן כו': [ה] והניחן והמדקדק כו'. סוכה מ"א ב': [ו] [סעיף ב בהגה] ואם מתחיל כו'. ממה שכתוב וסוף ד"ה מאין, ע"ש:

הצורה פריצתה
 בולבא משהלן חרוך גאלה
 חכון ירושלים

①

Shapira, Elijah ben Benjamin Wolf

ספר

אלִיָּהּ רַבָּה

חיברו וגם יסדו הגאון הגדול המפורסם

מוהר"ר אלִיָּהּ שפירא זצ"ל

שהיה ריש מתיבתא ודרשן דק"ק פראג

בן הגאון כמוהר"ר זואלף

שהיה אב"ד דמדינת פיהם

בן הגאון הגדול המפורסם בדורו מוהר"ר שמעון

שהיה אב"ד ור"מ בק"ק פראג

(נוסח השער בדפוס ראשון)

נסדר ונדפס מחדש בהגהה מדויקת

באותיות מאירות עינים בהידור רב

בעיה"ק ירושלים תוכב"א

בשנת תשנ"ט לפ"ק

סעיף ב

ד לאכול וכו'. משמע טעימה מותר כמו שכתב בסימן → תל"א, ולפי זה קשה על תוס' [סוכה] דף מ"ו ד"ה אתרוג וכו' היכי מטביל ברישא וכו' דילמא טעימה הוי, ומגן אברהם כתב דיש לומר דלשון מטביל משמע דרך טיבול בסעודה וצריך עיון, עד כאן. ולעניות דעתי לא משמע הכי בפסחים דף כ"ד דקאמר לא יאכל סמוך למנחה אבל מטביל וכו' ובסוכה דף ל"ו פירש רש"י והא דנקט מטביל שכל מאכלם היה על ידי טיבול הוא וכן משמע בחולין דף מ"ו: **ל**

ה [לבוש] לנחם אבלים וכו'. פירש ספר המנהיג בשם רב האי בזמן שהמת נפטר ביום טוב או במועד שעתידין קרובי המת לנהוג אבילות אחר החג ואף שאין נוהג בחג חבירים באין אצלו ליישב דעת אבל אם מת לפני הרגל בטלה הימנו אבילות:

ו [לבוש] ויבוא לידי שכחה וכו'. מכאן דקדקתי באליהו זוטא דאם יש אונס שאין לו לולב מותר לאכול. עוד כתבתי הדריש בישובים שצריכין לשלוח אחר אתרוג ולולב ונתעכב לא יתענו יותר מחצי יום וכן כתב מגן אברהם, ועוד כיון דשליח יבוא אצלו דמי ללימוד בלילי שבת בסימן ע"ה, ואם הולך בעצמו יש לדמות לאומר משנת במה מדליקין בליל שבת או לריש פסחים הוא עצמו מחזור אחריו לשורפו ויבוא לאכול ומכל מקום לא יאכל קודם חצי היום:

ז ביום ראשון וכו'. והוא הדין יום טוב שני לדין ט"ז:

ח [לבוש] חצי וכו'. לשון רמ"א יותר מחצי שעה וכן מפורש בר"ן דבחצי שעה מפסיק:

ט אין צריך להפסיק וכו'. באליהו זוטא הקשיתי דהבית יוסף כתב הר"ן הביא ראייה לדבר ועיינתי ראיתו מקידוש, וצריך עיון הא התוס' דף ל"ח תירצו תירוצים אחרים ומבואר דכל שהוא דאורייתא אף שהתחיל בהיתר מפסיק. הנה ה"ט"ז תמה שני תמיהות על רמ"א חדא בסימן תל"א גבי בדיקת חמץ פסק דמפסיק, ועוד בסימן פ"ט גבי תפילה מפסיק אף שהתחיל מבעוד יום עיין שם באריכות, ויש לתרץ שניהם דגבי חמץ דאיסור כרת החמירו כדלעיל, וגבי תפילה כתב לא תאכלו על הדם:

סימן תרנג

סעיף א

א אסור להריח וכו'. אפילו בשבת אבל אתרוג מותר:

ב שלא להריח וכו'. כתב מגן אברהם נראה לי דוקא בשעת נטילה אבל קודם ואם כן מברך מידי דהוי פרי העומד לאכילה ונטלו להריח בו וכן משמע מלשון סמ"ק עד כאן לשונו. ולעניות דעתי לא דמי לפרי דעומד לאכילה ולהריח אבל אתרוג אינו אלא למצוה ובטל ממנו הריח

שיכוין, עד כאן. וצריך עיון הא כתב הרא"ש פרק לולב הגזול זה לשונו אם הוסיף מין אחד לנוי אין בו משום בל תוסיף כיון דלא נתכוין אלא לנוי ואף על גב דבזמנו לא בעי כוונה לבל תוסיף היינו בסתם אבל אם כיוון לנוי אפילו דרך גדילתו אינו עובר עד כאן לשונו, הא סבירא ליה לרא"ש דמצוות צריכות כוונה, אלא משמע דסבירא ליה דלכולי עלמא בזמנו לא בעי כוונה. ובדברי הרא"ש אלו נראה לי כוונת הטור לשם מצות לולב לאפוקי אם כיון לנוי, ואם כן מעיקרא לא קשה מידי על הטור, והט"ז כתב דמיירי אחר שבירך ויצא נטל משום חיבוב מצוה כמו שכתב בסימן תרנ"ב ואזי אם נטל שלושה מינים עובר על לא תגרע ואם הוסיף עובר על בל תוסיף עיין שם באריכות ואינו נראה דכיון שאין בו מעיקר המצוה רק משום חיבוב מצוה אין בו משום לא תגרע ובל תוסיף אם לא שמכוין לצאת:

לט [לבוש] ויש אומרים וכו'. וכן פסק הב"ח וכן משמע בשולחן ערוך וכן כתב ריא"ז בשלטי גיבורים:

סימן תרנב

סעיף א

א כל היום וכו'. ואם לא נטלו עד בין השמשות ביום ראשון נוטלו בין השמשות בספק דאורייתא לחומרא ובשאר הימים יטלנו בלא ברכה:

ב [לבוש] המדקדק במעשיו וכו'. ומי שאין מדקדק בשאר מעשיו מיחזי כיוהרא (כ"ח), ומפני זה לא נהגו עכשיו בזה (שיירי כנסת הגדולה), מיהו נוהגים שמוליכים בעצמו לבית הכנסת ומחזירים לביתו בעצמו:

ג [לבוש] מניחו על וכו'. כן הוא בסוכה דף מ"א, אבל בירושלמי נותנו לחבירו הניחו בארץ אסור לטלטלו, וכתב דרכי משה משמע דלאחר גמר מצות הלולב אם הניחו על הארץ אסור לטלטלו ביום טוב, וצריך עיון דהא קיימא לן אין מוקצה לחצי שבת (ע"כ), והיינו דהשמיטו בשולחן ערוך, וכן בסימן של"א ס"ק ה' כתבתי סברות להתיר בזה, וכן בש"ס דילן שם משמע דמותר מיהו בספר תניא סוף סימן פ"ה פסק לירושלמי. אך כתב הירושלמי אלולב ושאר מינים קאי אבל אתרוג מותר דהא יכול לאכול ממנו אחר שבירך עליו ביום ראשון עד כאן לשונו, והבאתיו בקצרה בספרי אליהו זוטא. מיהו צריך עיון בסימן תרמ"ט סעיף ה' דביום הראשון כל היום אסור משום מוקצה ותנאי לשאר ימים אם כן אפשר דירושלמי מיירי באתרוג ובלא התנה או ביום ראשון. מיהו נראה לי דבלא אכילה מותר בטילטול דהא מותר להריח כמו שכתב בסימן תרנ"ח סעיף ב', ובתוספתא סוף פרק ב' דסוכה מצאתי ר' יוסי אומר יום טוב ראשון של חג כיון שיצא בו אסור לטלטלו, מיהו יש לומר נמי דקאי אלולב:

וזה נ"ל כוונת הב"ח (תו"מ סי' שנו) דכתב מה דפסק רמב"ם (הל' גניבה פ"ה הל"ג) דשינוי רשות צריך להחזיר מעותיו כתב ב"ח דכן מבואר בפ' מרובה, ובספר פני יהושע ר"פ הגזול ומאכיל ד"ה זאת אומרת וכו' כ' עליו דאגב שיטפא כתב כך הנתחלף לו בין שינוי מעשה דמבואר בפ' מרובה דצריך להחזיר הדמים ובין שינוי רשות, ולהנ"ל כוונת הב"ח כיון דשינוי רשות קונה ומהני היינו מדגלי קרא בשינוי מעשה וא"כ דיו בשינוי מעשה דמהני לענין גוף

הגזילה אבל דמים צריך להחזיר וה"ה שינוי רשות לא עדיף. מיניה דלא מהני אלא להחזיק בגוף מקחו והדמים צריך להחזיר. ועתה יליף ה"ה ק"ו אם גזילה דאיכא תרווי"י חימוד וגזילה הקיל רחמנא דאהני מעשיו כ"ש חומד וקונה דליכא אלא לא תחמוד מכ"ש דמהני מעשיו והוא פשוט ולא מצריכין לעייל פילא בקופא דמחטא בדברים פשוטים.
ובזה יתענג ידידי פר"מ על רוב שלום כחפצו וחפץ א"נ דש"ת.

תשובה ז

[שוחט ויש"צ החולים בחולי הנפילה]

יכתב ויחתם אלתר לחיים טובים וארוכים ה"ה תלמידי הרב הותיק החרוץ המופלג כמו"ה וואלף נ"י אב"ד דק"ק לוגאש.

הגיעני נעימותי שאלת חכם חצי תשובה, אודות ש"ץ ושוחט מומחה זקן ורגיל וכל מדות שמנו חז"ל וקולו ערב בנעים זמירות אך לפרקים נכפה רחמנא ליצלן בחולי הנופל, ורוב פעמים בבה"כ הקדושה בתפלת שחרית, כי שפטו הרופאים שבא לו מחולשת לבו דלא טעים מדי בצפרא ואז גורם רעשה ורעדה בכל הקהלה וגם למראה עיני מעלתו היה זה ומרוב רך לב וצפרא דגופו לא שב רוח דמעלתו אליו כל היום, ע"כ ארי נעשה שואל וזאב הדור"ש אי כשר לשחיטה, כמ"ש שמלה חדשה סי' א' סעיף כ"ט דכל השוטים הנזכרים בהל' עדות סי' ל"ה פסולים גם לשחיטה ונכפים בכלל, דאפי' בעת חלמותו יש לחוש בכל רגע שמא הוא סמוך לשעה שיכפוהו החולי והוא זמן סוף שפוי והתחלת שטותו כמבואר ברמב"ם (פכ"ט מהל' מכירה ה"ה) וטש"ע ח"מ סי' רל"ה (סכ"א) ובסמ"ע ס"ק נ"ב שם.

וקטנים שיסתכנו ח"ו בראותם נכפה כזה נופל על הארץ בחליו, ויש מאנשי הקהלה ממאסים בו מטעמים הנ"ל ויש הפצים בו מפני קולו ערב והוא איש עני ואביון וטפלי תליא ביה והוא חכם וישר וירא ה' ע"כ נפשו היפה בשאלתו להוציא לאור משפט צדק, וה' יהי' עמנו לחזק כל בדק ולברר הלכה למעשה הדק הדק.

(א) אודות השחיטה, רום מעלת כבודו נ"י הפילו ברברכתא דתליא בפלוגתת רש"י ורמב"ם, דלרש"י בכל מקום משמע דנכפה [היינו] כפאו שד כדמשמע פשוטות ש"ס ר"ה כ"ח ע"א וכדפירש"י ר"פ מי שאחזו (סו, ב) ושד רגילותו לבא ולצאת פתאום בלי הרגשה לפניו או לאחריו, וא"כ בשעת חלמותו ישחט, אך רמב"ם מפרש ר"פ מי שאחזו ובמומי (בכור) [כהנים] ובדוכתי טובא שהוא מחמת ריבוי ומילוי דם בעורקים או מרה שחורה ולבנה וכדומה, וא"כ הוא חולי בטבע דדעתו חסר ואתי וחסר ואתי אחת לאחת ע"כ כתב גבי נכפים דיש לחוש לסוף שפיותם ותחלת שטותם אלו דברי מעלתו ודפח"ח ושפתים יושק.

איכרא דין זה שהזכירו רמב"ם (שם) וטור (תו"מ סי' רלה) שיש לעדים לדקדק הרבה בעתים חלים שמא ה' סוף שפיותו ותחלת שטותו, לא הזכירו נושאי כליו מנ"ל הא, דלמא בפתע פתאום בא שברו ואין דרכו של רמב"ם להמציא דין מלבו אם לא שכתב יראה לי. והנה בכתובות כ' ע"א האי

וזאת שנית אי ראוי לשליח ציבור ובפרט בימים הנוראים דאין לך מום גדול מזה דהרי נכפה פסול לעבודה, ואיכא נמי משום הקריבהו נא לפחתיק לשלוח דורון לפני מלך בשר ודם ע"י שליח כזה ואם יארע החולי בעמדו לפני המלך אין לך בזיון גדול מזה ואפשר אפי' בלא עמידה לפני התיבה יש לרחקו מבית הכנסת כלל מפני רכי הלב

ה. עין עוד בדברי רבינו להלן חלק תו"מ סי' נו ובח"ח חת"ס ב"מ סא, כ.

של"ת הגב' סופר
מכון במסור
יעג צזג א

התחיל להבריא ולחזור לשכלו סגי למסור הגט כיון שכבר הי' בדעת שלימה כשציווה לכתוב וליתן ועיין בזה היטב ר"פ מי שאחזו, ומזה מיירי בש"ע סי' קכ"א בסעיפים שלפני זה ועל זה קאי הב"ש ולק"מ.

מערת בהא סלקינן דלשחיטה צריך דקדוק היטב יותר מבעדות ובפרט בבדיקת הסכין.

אך כבר כתב מעלתו שתיקן תיקון גדול ששני שוחטים הולכים לבית המטבחים בלא"ה ובעופות נמי יפה כתב דלא שכיח כלל שיאכלו מעוף הנשחט בפחות משיעור חצי שעה שרייה ומליחה ובישול או לפחות מיל שיעור צלי על השפוד או צליית הכבד ואם בין כך לא יארע לו החולי הנופל נדע שלא הי' שעת השחיטה סמוכה לחולי שטיותו ולא נחשד שיעלים חליו להאכיל נבלות חלילה. ועוד מעלתו העמיד משגיח אחד בביתו על זה, ע"כ אין כאן בית מיחוש כלל והי סגי אפי' אי לא היה לו וסת כלל מכ"ש שהרופאים תולים החולי בחולשת ליבא ריקנא א"כ הלא רובו השחיטה יהי' בתר דטעים מידי ע"כ אין לזוז מפסק מעלתו ויפה הן ויפה הורה ואין להרהר כלל.

ב) ולבוא אל השנית להיות ש"צ קבוע להתפלל בימים נוראים מפני שהוא מום הפוסל בכהנים. אהובי וכי כל המומין הפוסלין בעבודה נפסל בש"צ א"כ איטר יפסול למ"ד (בכורות מה, ב) משום חלישותא ולא שמענו מעולם, ובאמת בשבות יעקב ח"א סי' כ"ט רצה לפסול ש"צ שהתירו לו לישא אשה על אשתו השוטית ואמר הגאון שכהן הגדול לא יהיה לו ב' בתים ה"ה ש"צ, ובמ"כ דבריו אינם נשמעים לי וכי ש"צ כה"ג הוא. ומילי מעליותא דאיתא באותו התשובה אזכיר דמייתי בשם תשו' רשב"א כתיבת יד' דאחד מסנהדרין שנעשה זקן מופלג או סריס מורידין אותו ולא נימא כיון דנתמנה בהכשר לא ירד ז"א כיון שיש סיבה ועם דזקן וסריס אינם מרחמים ע"כ אפי' באה הסיבה אח"כ מורידים אותו אלו דברי רשב"א. וכי הגאון שבות יעקב ראי' מדפריך בפ' מצות חליצה (קא, א) למה לי לעיני

הזקנים למעוטי סומא תיפוק לי' בעל מום פסול בסנהדרין מדכתיב כולך יפה רעייתו ומום אין כך ואם איתא דאם עלה לסנהדרין שלם ונעשה בעל מום או סריס לא ירד לא פריך [כלום] דשמא לחליצה פסול אפי' בכה"ג, אלא ע"כ אם עלה ירד וע"ש. וא"כ ממילא ש"צ שהומם מום הפוסלו ירד אבל מום הנכפה נהי דפוסל בכהנים אפי' בשעת חלימותו מטעם חלישותא דאית ב' בגופו הוה מום אבל לשליה צבור בשעת חלימותו אפילו לפני מלכים יתיצב וידענו בחצרות המלכים וטירותיהם וריעי המלך הנחלים בחולי זה ובשעת חלימותם עומדים ומשמישים כגבורי חיל.

אך יפה כתב מעלתו אם אין לו זמן ועידן ואפשר שיפול בעת דברו לפני המלך ב"ו כ"ש לפני מ"מ הקב"ה לא נאה ולא יאה. אך הרי הרופאים שפטו שחלישותו של זה ליבא ריקנא גרמה לו וא"כ ברה"ט טרם הליכתו לכה"כ שהוא קודם אור היום יטעם ואפי' יאכל ויחזק לבו להתפלל.

ועוד אני אומר אם לא סגי לי' בכך עלי ועל צווארי שיקדש על היין אחר תפלת שחר קודם תקיעת שופר מיושב [דאחר כך קודם מוסף הוה הפסק בין תקיעות מיושב לתקיעות של סדר הברכות] אך מיד אחר תפלת שחר יקדש ויסעוד ויתפלל לפני ה' ואז ע"ז נאמר מ"ש מ"א סי' נ"ג (סק"ח) קרוב ה' לשבורי לב ומשמש בכלים שבורים שהרי איננו כלי שבור כסומא או יד ורגל קטועים המאוסים לפי שעה שהרי כבר כתבתי דבשעת חלומותו לפני מלכים יתיצב ומ"מ לבו שבור בקרבו, כי מי כמוהו ידוע חולי עני וביתו ריקם וטפלי תליא ב' הוא יקרא והי' יענהו ובזכות זה ישמע ה' קול תפילתכם ג"כ כי תחוסו על עני ויגיעו וביתו ירחם ה' על בניכם ג"כ, ועל היפוך ח"ו איכא למיחש שדמעת העשוקים אשה וילדיה יהפכו לרוועץ ולקטיגור על הצבור חלילה ואנו צריכים רחמים ולא אכזריות חלילה, ע"כ אקוה שתשמעו ותסכימו כולכם לכל האמור וישמע אליכם אלקים. **אך** ביה"כ יום הצום והנורא לא אוכל להתיר ולהתפלל מוסף כדינו, אך יחליפו תפלתו

ג. תשובה זו נדפסה בשו"ת הרשב"א ח"ו סי' קצא, וכדברי הרשב"א כ"כ גם בחי' רבינו יונה סנהדרין קא, א ובמאורי שם כתב בשם ר"מ שחולקים וס"ל דהיינו רק לכתחילה ועיין שער יוסף להחיד"א הוריות ד, ב שהאריך בזה ובאהורי תרעא (השממות לש"י נדפסו בסוף ספרו דברים אחרים ובש"י מהר"ח נדפס על המקום) הביא לדברי השבות יעקב ודחה ראיתו המובאת לחלק. ועיין חזון נחום סוס"י גג בהערה, ובהע' לפירוש ר"ח ברכות (מהדורה "לב שמח") כו, ב.

ד. ר' בשו"ת רע"א מה. "מכון המאור" ח"ד או"ח סי' עא אות יט סק"ב שבזמן מניפת החוליעה התיר רע"א לחולים לאכול רק לאחר תקיעת שופר דמיושב, ולא קודם לכן. וע"ש בהערה כה ד"ה והנה. וזה שלא כמנהג העולם שאף אנשים בריאים עושים קב"ס קודם התקיעות ואין להם על מה שיסמוכו לפי דברי רע"א ורבינו כאן. ועי' מג"א סי' תקפ"ה סע' ב שגם מי שמוצבו מחייבו לחקל בזה, יעשה זאת בניצנעא ולא בפרהסיא. ורבינו כאן התיר רק לש"ן קודם עלות השחר. ועי' הליכות שלמה ח"ב פ"ב הע' 8 והע' 10.

יש. [תקנות ואזהרות בעת פרוץ מגפת החולירע
ר"ל]

76 כללי התנהגות כ"א לראש השנה ויום הכפורים
שנת תקצ"ב ל"ב לקהל עדת ישורון פה פוזנא L

הוועד החתום מטה אשר כבוד אדמו"ר הגאון
אב"ד בראשם בצירוף רבני ביד"צ
יצ"ו, נשא ונתן בנוגע להתנהגות בשני ימים
טובים של ראש השנה וביום כפורים הזה,
ובהתחשב בכך שלפי דברי הרופאים התקהלותם
של מספר רב של אנשים בבתי כנסיות למשך
כמה שעות, היציאה המוקדמת על קיבה ריקה
והנשימה של אויר הבוקר החריף עלולים לגרום
למחלת החולירע², ובנוסף לכך ההארה על ידי
מנורות של שמן וחלב מזיקה מאוד לבריאות
נקבע כדלקמן

א) בכל בתי כנסיות, הן בעזרת אנשים והן
בעזרת נשים, מותר יהיה בראש השנה
ויום כפורים לתפוס רק את מחצית המקומות,
בצורה כזו, שליד כל מקום שיושבים בו המקום
השני הגובל עמו לא יהא תפוס. ועל כן רק
מחצית מבעלי המקומות בבתי הכנסת יהיה להם
גישה לבתי הכנסיות בימים הקדושים האלה.
ומכיון שלכל בעלי המקומות זכויות שוות ומי
נדחה מפני מי, לכן המחצית האחת תתפוס את
מקומותיה בבתי כנסיות בשני ימים טובים של
ראש השנה, והמחצית השניה ביום הכפורים
לילה ויום.

ב) כדי שתושג המטרה שמכל שני מקומות
ישיבה בבתי הכנסת ישאר האחד
חפשי, וכדי לקבוע מי יתפוס את מקומו בראש
השנה ומי ביום הכפורים, הרי הגאב"ד הטיל
גורל מכיון שכל המושבים בבתי הכנסיות
ממוספרים כסדרם בין המספרים 1 ו-2, ועלה
בגורל המספר 1. לגבי ראש השנה תופס אם כן
מספר 1 ולגבי יום הכפורים מספר 2. על ידי
הטלת הגורל יוצא שכל בעלי המקומות שמספר

הכסא שלהם הוא בלתי זוגי ישבו במקומותיהם
בראש השנה, בשעה שאלה שמספר מקומותיהם
זוגי ישאירו אותם פנויים. וההיפוך ביום
הכפורים בעלי המקומות שמספריהם זוגיים
יתפסו את מקומותיהם, בשעה שהמקומות
שמספריהם בלתי זוגיים לא ייתפסו.

ג) הגאב"ד נ"י ודיינים קבועים והגבאי החודש
דבהכנ"ס והמשועבדים דבהכנ"ס והעומד
לסגן כל השנה כמנהגנו פה, וכן בעלי תפלות
והתוקעים ביומם, וכן בעזרת נשים הרבנית תי
וגבאות בכל ביהכנ"ס ישמרו על מקומותיהם הן
בראש השנה והן ביום הכפורים, גם אם לפי
ההגרלה הנ"ל היו צריכים לוותר עליהם.

ד) אלופי גבאי צדקה ידאגו להדפסת כרטיסים
בצורה מיוחדת לכל בית כנסת. בעלי
המקומות הבלתי זוגיים יוכלו לקבל מאלופי
גבאים את הכרטיסים המיועדים להם ביום ג'
קודם ראש השנה לשם שימוש בראש השנה,
ובעלי המקומות הזוגיים יוכלו לקבל את
כרטיסיהם ליום הכפורים אי"ה ביום ה' קודם
יום הכפורים.

ה) לשם שמירת הסדר יוצב משמר צבאי בכל
כניסה לבית הכנסת, שיש להראות לו את
הכרטיסים, ובמיוחד פקידי המשטרה אף הם
ידאגו לשמירת הסדר בבית הכנסת.

ו) היות כי אלה שלא תהיה להם דריסת רגל
בבתי כנסיות יצטרכו להרכיב מנינים
בבתים פרטיים, לכן חייבים בעלי המנין להקפיד
במיוחד שמספר המשתתפים בהתאם לנפח
המקום יהיה אף הוא מוגבל באותה צורה, כך
שרק מחצית המקומות שיווצרו שם יהיו
תפוסים, ויוטל פיקוח על שמירת הוראה זו מצד
משטרת הבריאות.

ז) אלופי גבאי צדקה יסייעו ככל יכולתם
להקמת המנינים ולספק להם את ספרי
תורות ושופרות הדרושים.

כא. תקנות אלו נכתבו במקורן בשפת אשכנז כשהרבה מלות בכתב ובלשון הקודש שלובות בתוכה. אנו תרגמנו מן המקור
כדייקנות, ואת התיבות שבלשון הקודש המצויות במקור הצגנו באותיות מודגשות.

כב. מגופת החולירע פרצה בגליל פוזנא בשלהי קיץ של שנת תקצ"א (ראה לעיל בתקנות ומנהגים סימן ח' ובס' אגרות סופרים
מכתבי רע"א סי' כ"ט ל'). L

כג. באגרות סופרים (מכתבי רע"א סימן כ"ט) במכתב להג"ר אלי' גוטמכר ז"ל בו מודיעהו רבינו איך להתנהג בשעת המגיפה,
כותב: "בענין תפלה בבית הכנסת, לדעתי זה אמת שהקבוץ במקום צר אינו נכון... שלא לילך בלילה באויר העיר... שלא
לילך מחוץ לביתו על ליבא ריקנא". ושם (מכתב סימן ל'): "להשמר מכל דבר ודבר כגון שלא לצאת בשחרית מביתו אליבא
ריקנא, וההכרח לשתות חמין מקודם". וראה להלן סעיף י"א.

חוק רבי
מכון המאור

(יא) הגאב"ד וביד"צ מודיעים, שאין איש יוצא על פי דין אם יבוא לבית הכנסת בראש השנה בקיבה ריקה, וכל אחד מחויב לאכול דבר מה חם בבוקר, ואפילו אם כבר יהיה יום חייב הוא לפחות לשותתת תה"י.

→ (יב) הגאב"ד וביד"צ מודיעים שכל מי שמרגיש

חולשה קלה ביותר מחויב תיכף אחר תקיעת שופר ללכת לביתו ולאכול ארוחת בוקר בעשיית קידוש במקום סעודה, ואף שהוא הפסק בין תקיעות מיושב לתקיעות מעומד. כי תיכף אחר שחרית חל חיוב קידוש וזה אי אפשר לעשותו אלא במקום סעודה, אבל קודם תקיעת שופר רק טעימה בעלמא מותר ולכן רק בקושי רב אפשר לעשות קידוש במקום סעודה קודם תקיעת שופר"י. אולם כדי שאיש לא יאחר את תפילת מוסף בלחש, ימתינו בכל בתי כנסיות

לערך חצי שעה בהתחלת תפילת מוסף. ל (יג) בליל יום כפור לא יאמרו תפילת שומע תפלה כרגיל בנגון ופסוק בפסוק, אלא הקהל והחזן יאמרו ביחד בלי נגון, והפיוט אותך אדרוש עד הן יעביר וכו' לא יאמרו כלל. בשעה 10 חייבים כל בתי כנסיות להסגר, וכל אחד מחייב לנוח בלילה בכיתו.

(ח) כפי פקודת אדמ"ו הגאב"ד נ"י יש לערוך מכירה פומבית של המצוות בכל המנינים, וההכנסה תהיה קודש לקופת הצדקה.

(ט) בראש השנה תמשכנה התפילות מן יגדל עד אחר כל התקיעות שאחר תפילת מוסף חמש שעות בלבד. בתי הכנסיות יפתחו בשעה 5:00 בשעה 5:30 יתחילו ביגדל, ובשעה 10:30 תסתיימנה כל התפילות והתקיעות. לשם כך נקבע כי: (א) ה"מצוות" תמכרנה בכל פעם בערב שלפני כן אחר תפילת ערבית. (ב) כל מי שעולה לתורה יוכל לעשות רק "מי שבירך" אחד. (ג) הפיוטים שלפני הקדושה שחרית [ביום ראשון של ראש השנה] מן מלך במשפט וכו' וביום השני מן אשר מי יעשה וכו', וכן הפיוטים שבין מלכויות זכרונות ושופרות למוספים, אנסיכה ואהללה וכו' לא ייאמרו כלל. (ד) בעלי התפילות לא יאריכו כלל וכלל בנגונים ובחזנות, רק יאמרו את התפילות מלה במלה ויטעימוה ברגש ובכונה.

(י) בראש השנה אסור להאיר את בתי הכנסיות לפני הצהריים, ורק לפני העמוד של החזן ידלקו כמה נרות.

כד. ראה הערה ג'.

כה. היות שהלכות גדולות נשנו בסעיף זה, לכן הנני להעתיקו כלשונו המקורית, לכל ליתן מקום למעות - וזה לשונו: "עם איסט הגאב"ד וביד"צ מודיע, דאם איין יעדער, דער זיך אין מינדעסמען שוועכליך פיהלמ, מחויב איסט תיכף אחר תקיעת שופר, לביתו צו געהען, אונד צו פריהשטיקען בעשיית קדוש במקום סעודה, ווענגלייך עם איין הפסק בין תקיעות מיושב לתקיעות מעומד איסט. דען תיכף אחר שחרית איסט שאהן דער חיוב קידוש חל, דיער קאנן יעדאך נור במקום סעודה אויסגעפירט ווערדען, קודם תקיעת שופר איסט אבער נור טעימה בעלמא מותר אונד אלוא קדוש במקום סעודה קודם תקיעת שופר זעהר שווייהרג אויסגעפירט ווערדען קאנן".

והנה מדברי רבינו מבואר דקודם תקיעת שופר לא הותרה אלא טעימה בעלמא ואף שדין זה לא נמצא מפורש בשו"ע לענין שופר, אולם מבואר כן בשו"ע או"ח (סימן תרנ"ב ס"ב) דאסור לאכול קודם שיטול את הלולב, וכתב במג"א שם דמשמע דטעימה בעלמא מותר עיי"ש, ומוה נלמד לענין שופר. ובשו"ת דו"ו התעוררות תשובה (או"ח ס' קמז) תמה שלא נזכר בשו"ע, הדין דאסור לאכול קודם תקיעת שופר, ורצה ליתן טעם להיתירא עיי"ש, אולם מדברי רבינו הגרע"א יוצא דפשיט ליה דאסור. וכן ראיתי בתשו' בית יצחק (חיו"ד ח"ב קונט"א ס' ח"י) דפשיטא ליה דאסור לאכול קודם תקיעת שופר, וכן בשערי תשובה או"ח (ס' תקפ"ד ס"ק ג) עיי"ש. וגם בתשו' זקני חת"ס חיו"ד (סוף ס' ז) נשאל בשליח צבור שהוא חולי נכפה ר"ל, וכתב החת"ס ו"ל, עלי ועל צוארי שיקדש על היין אחר תפלת שחר קודם תקיעת שופר, וכן בשערי תשובה תקיעות מיושב לתקיעות של סדר הברכות, אך מיד אחר תפלת שחר יקדש ויסעוד ויתפלל לפני ה' עכ"ל. הרי דאי לאו משום חולי אין לאכול קודם תק"ש. ובהגהות מהרש"ם שבס' ארחות חיים לאו"ח (ס' תרנ"ב אות ג') שהביא בשם ספר ב"מ, דביו"ט א' דר"ה גם טעימה אסור לפני תקיעת שופר. ועיין ברשב"א ורישב"א סוכה (לה, א) דשופר דינו כלולב. וכן בתוספתא (שבת פ"א ה"ד) דמפסיקין לתק"ש.

גם מבואר מדברי רבינו הגרע"א שתיכף אחרי שחרית חל חיוב של קידוש. והוא כדעת המג"א (ס' רפ"ו ס"ק א) דחיוב קדוש חל אף קודם תפלת מוסף, ודלא כמהרש"ל המובא בעמרת זקנים (או"ח ס' פ"ט) דקודם מוסף לא הגיע עדיין זמן קידוש עיי"ש. וראיתי בתשו' בית יצחק (חיו"ד ח"ב קנ"א ס' ח"י) וו"ל, ושמעתי אומרים דבראש השנה שרי מפי לשותתת קודם הקדוש, משום שלא הגיע זמן קידוש מחמת תקיעת שופר שאסור לאכול ואין קידוש אלא במקום סעודה, ואף דסעודה יוצא בכזית כיון דיוצא ידי סעודה הוה אכילה ולא טעימה. וזה לא נראה בעיני דמשום שיש ב' איסורים קיל מפי, ע"כ לדעתי נראה שאסור לשותתת קודם מוסף עכ"ל. והנה מדברי רבינו מתבאר היפוך סברת השמעתא אומרים. אולם לכאורה סברת בעלי השמועה הנ"ל מבוארת בטור או"ח (ס' פ"ט) שכתב, שהרא"ש ו"ל היה שותה מים בשבת בבוקר קודם התפלה שאין הקדוש אוסרו כיון

15

Henkin, Yosef Eliyahu
כתבי הגרי"א הענקין

כרך שני

ספר
תשובות איברא

מאת הגאון רשכבה"ג זקן ההוראה,
מגדולי הדור ופוסקיו ועמוד הצדקה והחסד

מרו"ר יוסף אליהו
ב"ר אליעזר קלונימוס הענקין זצלה"ה

נערך ע"י בנו אברהם הלל

הוצאת

עזרת תורה

נוא יארק

תשמ"ט לפ"ק

של מלחמה עשו תרועת שברים וגינוחי ובתרועה של יו"ט עשו תרועת שמחה וילול הילולי, והוא כמאז"ל בהדרת קודש — בתרדת קודש, זהו בדין חצוצרות, ובתקיעה של מצות היום לסתם מתניתין דתוקעין בשל יעל פשוט — דהוא ענין של שמחה יש לתקוע בתרועת שמחה, וכמה דפשיט איניש דעתו טפי מעלי (ר"ה כז) ור' אבהו סובר דתוקעין בשל זכרים כפופין וכמה דכייף איניש דעתו טפי מעלי, וע"כ מספקא לו אם בגנוחי — שברים או בילולי — תרועה, כיון שהוא יו"ט ויש בו גם שמחה. ומיושבת הקושיא איך עשו לפני ר' אבהו. וגם דעת רב האי גאון שהי' חילוף מנהגם, דתלוי בדין כפוף או פשוט ודוק.

ונחזור לענין הברכה, שאם אמת נכון הדבר שתקיעות דמוסיפין הנן מדין חצוצרות לא תקנו בזה הברכה, כמו שלא מצינו ברכה בתקיעות דתענית, ויש כמה מצוות שלא תקנו עליהם ברכה, ובזה נראה שלא תקנו ברכה כי נטפלין הן לתפלה, ולתפלה הלא לא תקנו ברכה ואף לק"ש לא תקנו ברכה מעין ברכת המצוות, יען דברכות ק"ש הנן הקדמה לק"ש, וברכה שאחרי' היא כעין ברכת הפטורה, ולא כברכת המצוות.

ואחרי הדברים האלה, נראה שהאיסור להפסיק בין תקיעות דמיושב לתקיעות דמעומד אין זה מעיקר דינא אלא הידור, וע"כ אינו מעכב, ובחלשים יש להקל. ומצינו לענין ברכת התורה שאפילו אכל ושתה ועסק אין זה הפסק, אבל לאכול ולשתות כשהגיע זמן עיקר המצוה — אסור מדינא דגמרא.

76 ותמנהי על מה שנוהגים באיזו מהשיבות שמאחרים להתפלל מוסף וע"כ אוכלים ושותים קודם תקיעות דמיושב שהן מצות היום. ודי לנו להקל לאכול אחר התקיעות דמיושב קודם מוסף. ועצם ההנהגה להתפלל מוסף לאחר ז' שעות אין רוח הז"ל נוחה מזה ונקרא פושע, אף דהלכה כסתם מתניתין (ברכות כז). דדינה כל היום.

וענין "רבים מדכרי אהדדי" לא מהני בזה ואכמ"ל יותר. L (תשכ"ג)

(2)

76 שמעתי שנתפשט מנהג רע לאכול קודם תקיעת שופר, וסומכים על זה שאין ראוי להפסיק באמצע התקיעות. אבל זה טעות גמור, כי איסור הפסק באמצע התקיעות, ובפרט בין תקיעות דמיושב לתקיעות דמעומד זה רק מנהג אבל לאכול קודם התקיעות זה איסור גמור מדינא דגמרא שחיוב תקיעת שופר מתחיל מעמוד השחר ולכתחילה מנץ החמה, וכבר חל עליו איסור אכילה עד שיעשה המצוה, ואותם האנשים החלשים שאינם יכולים להמתין כ"כ יטעמו קודם נץ החמה בצינעה, אבל לא לאכול בפרהסיא קודם התקיעות. L

ואם קשה להם להמתין עד אחר כל התקיעות יאכל אחר תקיעות דמיושב מפני שעיקר התקיעות הם תקיעות דמיושב שהם משום דין תקיעת שופר דר"ה, כן כתבו כמה פוסקים, אבל אחר תקיעות דמיושב נראה שהם מדין חצוצרות

חצוצרות, ו על הצר "ה ט"ו",

שמחתכם במוסיפין יין נוהגים

איך נולד ע בתר"ת יתא הרי שהעלינו ובתענית יין מצות יקא ליום חצוצרות יב שהיא היישוב ו את זו ת (שם) שתוקעין, תקיעות,

בתפלת תוקעין ז רש"י בשופר ז רש"י, ז שופר יתקיעות, מוסיפין, קעים — יין ר"ה

ושמחה" בתרועה

בניהונונו שתק"ש ותפלת מוסף זמנם נמשך זמן רב שפיר יש לדמותו לתפלה וכנ"ל, ומצאתי כנ"ל בשו"ת עולת שמואל (סי' פ"ג) דחולה מותר לאכול לפני תק"ש כמו שמותר לאכול ולשתות לפני התפלה עיי"ב, וממילא נראה דחולה לאו דוקא דה"ה החלוש כמו לענין תפלה.

למעשה

ולמעשה נראה שלמי שסגי ליה בשתיה גרידא יקדש (וע' בדברינו בסי' קל"ד בנידון זה) וישתה רביעית (או שתי כוסות) יין מגתו (גרעי"פ-דזשו"ס) כדי שייחשב לו לקידוש במקום סעודה [ע' נשמ"ש ח"ב סימנים קכ"א קכ"ב] דהנה בנוגע לשתות לפני קיום מצוה לא נתבאר השיעור, ויש לדמותו להא דמבואר בסוף סי' רל"ב לענין תפלת מנחה דה"ה לשתות משקה המשכר יותר מכביצה אסור, יוצא דהאיסור רק במשקה המשכר, א"כ יש עצה לקדש על יין מגתו (או גרעי"פ-דזשו"ס) שאינו משכר ממילא דמותר לשתות ממנו כמה שירצה [ואף מי שמוכרח גם לאכול ומקדש על יין המשכר ידקדק שלא ישתה כל הכוס של קידוש שהוא רביעית יין (שהוא ביצה ומחצה) רק ישתה רוב כוס שהוא פחות מכביצה].

אבל בדאפשר לא יאכל ולא יטעום מידי, דלכתחלה מבואר בפוסקים דאף טעימה אסור לפני קיום המצוות ע' מג"א (סי' תרצ"ב שמיקל לצורך גדול, ובסי' תרנ"ב שהניח בצ"ע, ובסי' רל"ה שמיקל), וכ"כ לאיסור בשע"ת כאן (סי' תקפ"ד סק"ג) ובשו"ת בית יצחק (יו"ד ח"ב קו"א

סי' י"ח), וכ"י משו"ת ח"ס (חיר"ד סי' ז'), ובס' בית מאיר (סי' תרנ"ב) מצדד דבמצוה דאורייתא כגון לולב ושופר אף טעימה אסור מדינא (כדקיי"ל שאם התחילו לאכול מפסיקין אותו), וכן בס' מקור חיים להחוי"י ז"ל (בסי' תרנ"ב, לענין לולב) כ' דגם טעימה אסור, וכן העלה בס' ביכורי יעקב (סי' תרנ"ב סק"ה) וברו"ח רע"א (מערכה א'), וע' בשו"ת שמן רוקח (ח"ג סי' ל"ג) שצריכין למנוע גם מטעימה לפני תק"ש ונטילת לולב (אף שאינו אסור מדינא, מ"מ ישראל קדושים הם ונהגו בה איסור, ואסור להתירו לפניהם מצד נדר), וראיתי (בס' שמחת המועדים ע' ל"ו) שכ"נ הקפיד ע"ז מן בעל חפץ חיים ז"ל, ושהגרי"א העניקין → ז"ל ציווה להכריז בעת הלוייה שלו שמי שנוהג לאכול לפני תק"ש לא יגע במטה שלו (וע' במה שהבאנו משמו להלן בסי' קל"ה שהחלוש יקדש ויאכל אחר תקיעות דמיושב) [ומייעץ לאותן שהן חלושים שיטעמו בצינעה קודם נץ החמה, שעדיין אינו זמן תק"ש הלכתחלה, מאילו לאכול בפרהסיא בביהכ"נ].

משא"כ לענין שתיה גרידא מבואר בשו"ת השיב משה (סי' י"ט), לענין לשתות קפה לפני קיום נטילת לולב) דשתיה (שלא ממשקה המשכר) אינו אף בגדר טעימה, וזה מותר לכתחלה לפני קיום המצוות, וכ"כ בערוך השלחן (סי' תרנ"ב לענין לולב) דשתית חמין ודאי מותר אף ביום ראשון שהוא דאורייתא, וע' בס' ילקוט מהרי"א מזידיטשוב

ש"ג מקדש ישראל
הרב"ג ר' ישראל זוק (בארבעת עשר ס"ל)

שליח

ספר

התעוררות תשובה

חלק שלישי

תשובות בירורי הלכות וחידושי סגיות

על שו"ע אורח חיים

מאת גאון ישראל וקדושו רכבו ופרשיו בוצינא קדישא

חסידא ופרישא מאורן של ישראל

רבינו שמעון סופר זצוק"ל

אב"ד ערלוי (במדינת הונגריא) יע"א

בן רבינו הגדול מאור הגולה מרן בעל כתב סופר זצ"ל

בן רבינו הגדול מאור הגולה מרן בעל חתם סופר זצ"ל

ולמעלה בקודש זי"ע

סודר ונערך בתוספת הערות והארות

"עקבי סופר"

מנכדו הג"מ עקיבא מנחם סופר שליט"א

יר"ל ע"י

מכון להוצאת ספרים וחקר כ"י ע"ש החתם סופר ז"ל

עיה"ק ירושלים תובב"א

שנת תש"נ לפ"ק

שנת המאה וחמישים להסתלקות מרן החתם סופר זי"ע

סימן שעד

בענין אכילה קודם תקיעת שופר

75 נסתפקתי אם מותר לאכול קודם תקיעת שופר, דלכאורה פשוט דאסור, דלמה יגרע מנגילה לולב שאסור לאכול קודם נגילה כדחנן סוכה (לי"ח ע"א) ונפסק בשו"ע או"ח (סי' תרנ"ג ס"ג). אך אחר שרצום הינם נזכרים צה, וכהיתר גמור הוא להם, אמרתי כי פלא שלא נזכר דבר זה אף לא ברמז ורמזיה בש"ס ופוסקים. והנה לולב נזכר במתניי הג"ל. והא דאסור לאכול קודם מנחה וק"ש נזכר במתניי שנה (טו ע"ג) ובשו"ע (סי' רל"ג ס"ג). ושאסור לאכול קודם בדוקת ושריפה חמץ נפסק בשו"ע (סי' הל"ח ס"ב) ובמג"א (סי' תמ"ה סק"ג). ושאסור לאכול קודם הדלקת נר הנזכר כהצו במג"א (סי' הער"ג סק"ה). וכמו"כ הא שאסור לאכול קודם קריאת מגילה נפסק בשו"ע (סי' תרנ"ג ס"ג). ובגמלת לצי צו"ד (סי' רס"ג ס"א) מפלפל אם מותר לאכול קודם מילה צנו משום מלוא וציוס השמיני, אבל קודם תקיעת שופר לא ראיתי בשום מקום א.

ואולי משום הימיה הדין אין לחוש שיטכח מלשמוע התקיעות, וכמו שהתירו לקרות לאור הכר ציו"כ, ולא חיישין שמה יעה כמצוה שו"ע ה"י שנה (סי' ער"ה ס"ח).

ובאמת יש גם לדון אם מותר לאכול קודם הלל. ואין לומר דמותר משום דאיידי דחציצה ליה לא ישכח, כדאיתא בר"ה (כ"ז ע"א) דגבי שופר תרי קלי משתמע דאיידי דחציצה יהבי דתהיבו ושמעו, דהא גם מנגילה חציצה כדתנא שם דהלל ומגילה אפילו עשרה קורין כאחד משום דחציצה יהבי דתהיבו, וכן נפסק בשו"ע (סי' הפ"ח ס"ג, וסי' תר"ל ס"ג), והפ"ה נפסק בשו"ע שאסור לאכול קודם קריאת המגילה. וראיתי בשו"ת שאילת יעצן ח"א (סי' מ') שדן אם מותר לאכול קודם הלל, אבל לא נח דעה צמה שמוקל שם צלי טעם מוכרה.

ועוד יש ליהן טעם עפ"י מה דאיתא במסכת ר"ה (ל' ע"ג) פ"ט אהת נשתכו העדים מלבוש ונתקלקלו הלויים בשיר, שרוב פעמים לא צאו העדים בשחר והיו ממתנייס כל היום על העדים, ולפי"ז לא היו חוקעין בשופר עד שקודשו צו"ד את החודש ואז היו מצרכים וחוקעים, ובפרט לפי מה שצארה

צמק"א [לקמן סי' שפ"א אות ג'] דלפי מה שכתבו האחרונים ז"ל [עיין חי חת"ס סוגיות ירושלים תרנ"ג סוגיא דח"ש (סי"ח עור ג') ד"ה אלטרין, תווה דעה יו"ד (סי' ק"י) צבית הספק ד"ה והנה] שבמ"ע גם הרמב"ם מודה דספק דאורייתא מה"ה לחומרה, מ"מ בספק אם נתייב צעשה כו"ע מודים דפטור מה"ה, ואם אחד הקע קודם קודם החודש שאז היה פטור מה"ה ח"כ היו אינו מהוייב צדצר, ואח"כ קידשו צו"ד את החודש לריך לתקוע עוד פעם, כיון שהתעשה הרהצונה היה צעה שיהי פטור, ודומה למי שתקע צעה שטוחו ואח"כ נהרפא שצריך לתקוע עוד פעם כמצוה בר"ה (כ"ח ע"א), וכמה פעמים לא צאו עדים אלה סמוך למנחה, ע"כ לא ראו חכמים לאסור לאכול מפני שנתעבל משמחה יו"ט ב, וכבוד יו"ע הוא מה"ה כפי מה שפסקין דר"ה אסור בהענייה וחייב לאכול ולשמח כדאיתא בשו"ע (סי' תקצ"ז ס"א), וע"ע בה"ש סוף מסכת ר"ה. וגם איתא במג"א (סי' תרנ"ג סק"ד) דאם לא הביאו לו לולב לא יתענה יותר מהלוא היום כיון דאסור להתענות בחוב"מ, ומש"כ צו"ע, לכן לא גזרו חכמ"ל לאסור לאכול, כיון שהרבה פעמים לא קודשו צו"ד את החודש עד אחר הלוא היום, וממני"פ אם לא צאו עדים ח"כ אהו היום חול הוא ופשיטא שיותר לאכול, ואם צאו עדים ונתקדש היום ח"כ יו"ע הוא ואסור להתענות. ועוד כיון שכל איסור זה שאסור לאכול קודם המלוא אינו אלא רק מדרבנן, לא החמירו בספק שמה יצאו עדים, וכיון שמתקרא לא נאסר, הגם שעתה בקיאין בקצועא דירחא ושניהם בודאי יו"ע הם, מ"מ בהתירו הוא עומד כמו אז, ואין צידו לאסור מה שלא אסרו חכמים וק"ל.

ועתה מלאתי צריטצ"א סוכה (לי"ח ע"א) ד"ה ורמזיכו, שכתב דמלוא שמחוייב מה"ה כגון לולב ושופר אם התחיל לאכול קודם שקיים מלוא לריך להפסיק צאמנע סעודה, הרי שפשוט לו ששופר דינו כולל. L

על הג"ל השיב הרב העורך בתל תלפיות שם:

7 אמר העורך: אולי הטעם שנהגו להקל משום שתוקעין בציבור לא חיישין שיפשע, כדאי במג"א (סי' רל"ב אות ח'), וכן מוכח גבי מגילה (סי' תרצ"ב ס"ד) מי שהוא אנוס ואינו יכול לילך לבהכ"ג וכי אסור לאכול,

ע ק ב י

תרס"א שנה שלישיית קונטרס ב' סי' יו"ד). והבאנו כאן את המשא ומתן שהיה בין הרבנים הגאונים ז"ל בענין זה. ובירחונים הג"ל הדפיס רבינו רק עד סוד"ה נסתפקתי. ואח"כ כשהדפיס ספרו הוסיף האמור לאתר מכן. — ההערות "אמר העורך" הם במקור.

ב) ואם כי דכל זמן שלא קידשו בי"ד את החודש עדיין לא היה מחוייב במצות כבוד ושמחת יו"ט, וממילא לא היה אסור להתענות בו, מ"מ אחר שקידשו בי"ד את החודש נמצא שמתענה בו.

חטא כיון שאינם בעין נתבטל מהם שם הפרטי. והעיקר בעיני כי מצינו כמה דברים שהיה מותר בזמן הש"ס ונאסר אח"כ כמו אכילת בשר מר"ח עד ט' באב, דעפ"י דינא דש"ס בבלי מוכח דשרי, ועיין מג"א (סי' תקנ"א) וכן במוצאי ט"ב, עיין (סי' תקנ"ח) ובטו"ז שם. וכיו"ב מצינו כמה דברים עדי"ז. עכ"ד. — וישב קמייתא צ"ב, דאי היו חוששין אז לטעמים אלו, הרי מפני עגמ"י לבד לא היו צריכין דווקא לפצח אגוזין. א) שאלה זו הדפיס רבינו ז"ל תחלה בתל תלפיות (ריש השוון תרס"א מחברת ט' מכתב ג' אות י"ח). וכן בוילקט יוסף (שנת

משמע דעיקר האיסור לפי שאין הולך לביהכ"ג. אכן העיקר נראה דנהגו להקל לפי שהושבין אכילתם רק לטעימה דמותר כדאיחא במג"א (סי' תל"א ס"ק ד'), וסעודה בלא"ה לא נכון קודם מוסף, ומש"כ שלא רמז שום רמזיה משופר, במחכת"ה געלם ממנו תקוספתא פ"ק דשבת מובא במג"א (סי' תרצ"ב אות ז') דמגילה דמי ללולב ושופר וק"ש. ולענ"ד הגה להם מוטב שישגו בזה שאוכלין בשעה שספרי חיים פתוחים, מאותן שאוכלים קודם התפלה שאז בקרא ממש קודם שתתפללו על דמכם [ברכות י' ע"ב].

ע"ז השיב רבינו (שם ריש כסליו תרס"א עמוד 47) בזה"ל:

יען כי הדבר נוגע להלכה, חשיב מול מערכה.

ה) מש"כ כבודו הרמה דלציבור לא שייך שכהה, סברה זו אכן מובא במג"א (סי' רל"ב סק"ח) שמי שהולך המיד לבית הכנסת לא חיישין. וכן היתה בשו"ע (סי' פ"ט ס"ו). אבל הכא חיישין דלולי ימשוך באכילתו ויתממהמה ולא ישמע התקיעות, וזה כל עיקר הטעם שאסור לאכול קודם המנוחה.

ב) ומה שכתב דשופר תוקעים לציבור, הוא המנהג אדרבה מגילה הוא חיוב לקרוא לציבור משום פרסומי ניסא, והלא מצטלן כל המנוחה כדי לקרוא לציבור מש"כ בשאר מנוחה, כדאיתא בשו"ע (סי' תרפ"ז ס"ב) ומג"א (שם סק"ג ד') ושו"ע (סי' תר"ל ס"ה) ואפי"ה אסור לאכול קודם קריאת המגילה. ועוד שופר ציודו מן ליכא, ולכל הפחות הו"ל לשו"ע להביאו צמו שכיב אנוס ולא היה יכול לילך לבית הכנסת לשמוע התקיעה, כמו שמצינו בשו"ע גבי מגילה.

ג) מה שכתב שחוששין אותה אכילה דרך הרעיו. הנה לא צמחשבה תליא מילתא כמבואר בשו"ע (סי' רל"ב ס"ג) שיותר מכבידה פת הוה סעודה קבע קודם מנחה, וכן בשו"ע ה"ל סוכה (סי' תרל"ט ס"ב), וכש"כ קודם מנוחה דאורייתא שחמור שאפילו טעימה בעלמא יש אוסרין, ואפילו קודם מוסף נראה מהמג"א (סי' רפ"ו סק"ב) שאסור יותר מכבידה.

ד) מה שכתב שהוצא במג"א החוספתא ששופר וק"ש ומגילה מפסיקין, הוא הוא היותר תמוה שמצינו ממנו ראייה למגילה וק"ש, וצ"ה ר"ה לא הביא רמז כלל שאסור לאכול קודם תק"ש. ומחול ח"ל פעמים להדפיס דברינו הנ"ל למען יתברר ע"י מו"מ של הלכה.

על הג"ל השיב הרב העורך שם:

אמר העורך א) לא זכיתי להביא א"כ גפלה היתר הליכה לביהכ"ג לבירא, דבכל אותן המקומות ליחוש שיתממהמה ולא ילך לביהכ"ג, ומכ"ש שעל הרוב אוכלין בחצר ביהכ"ס, רק מי שדר סמוך לביהכ"ס ממש הולך לביתו, והולך ע"מ לחזור מיד, ודעתו על זה, בודאי אין לנו לבדות חשש שיתממהמה.

ב) כבר כתבתי שגבי מגילה באמת מובא הדין רק במי שאנוס ולא יכול לילך לביהכ"ג, ואנכי באתי רק ליישב המנהג ולא לתרץ הדיוק למה לא מובא בשו"ע גבי תק"ש, ואין זכר כלל בהערתי שמגילה אינו בצבור.

ג) מה שכתב שיותר מכבידה פת הוה סעודה קבע, הגה מימי לא ראיתי נוהגין לאכול פת קודם תק"ש, כי מי ילך ליטול ידיו ולחתוך לחם משנה ויברך בהמ"ז בשעה מועטת כזו, ואפי' עניי שבישראל אוכל אז פת הבא בכיסניו, ושיעור פת הבא בכיסניו מבואר בב"י וש"ע (סי' קס"ח) שהוא מה שאחרין קובעין עליו אע"פ שהוא לא שבע, והיינו שרוב העולם שובעין משיעור כזה, וכן ראינו כל השנה שאין מדקדקים ליטול ולברך המוציא באכילת פת הבא בכיסניו אף בהרבה יותר מכבידה, וכן מובא בליקוטי חבר בהקדמה לחלק ג' בשם מרן ח"ס שלא היה מדקדק אף ביותר מדי ביצים, ומה דפשיטא ל"י להגאון נ"י דלאו במחשבתו תליא, הגה לב"י מספקא ל"י טובא (בריש סי' קנ"ח) ועיין שם במג"א (סק"ב), ועיין בוו"ס אור"ח (סי' פ"ד) ד"ה שוב בדק לן.

ד) הגה להשקית תמיהת הגאון נ"י על שלא מצא בכל המון הספרים שום רמז שאסור לאכול קודם תק"ש, השבתי שכבר מדובר בו בתוספתא ובמג"א (סי' תרצ"ב). ומה שכתב נתחדש להגאון נ"י תמיה יתירה מכת תוספתא זו, לענ"ד אין התמיה גדולה כ"כ, שהרי כבר ראינו שלא חש השו"ע להביאו קודם הדלקת נ"ח, ולא קודם שריפת חמץ ולא קודם המילה, א"כ שופר וכל הנ"ל המה ככל הדינים שאינם מפורשים בשו"ע ואנו למדין אותן מהמפורש במקורא, וח"ו ללמוד היתר לאכול פת מכת שאינו מפורש בשו"ע, כי השו"ע סמך שנלמוד זה מזה. ולענין פת הבב"כ שנוהגין העולם לאכול קודם תק"ש, כדאי הוא הח"ס וז"ע לסמוך עליו שלא הקפיד על המסובים אם אכלו יותר מדי ביצים שלא להצטרך נטילת ידים ובהמ"ז, וכדעת הגרא"ו [=הגאון רבי אליהו ווילנא (הגרא"א)] וצ"ל דתליא במחשבה כפי עדות אמ"ו הגו"ל בליקוטי חבר הנ"ל, וא"כ אנו נמי לא קפדינו בזה לענין אכילה קודם תק"ש.

ואלו דברי הרה"ג מו"ה מאיר רייכהארט הרב דק"ק קאטה → (שם חצי כסלו תרס"א אות מ"ג):

ראיתי מו"מ של הלכה בעל העורך נ"י עם הגאון דערלוי שליט"א, בענין מנהג רע נשים ואנשים הולכים מבהכ"ג ברה"ל לביתם לאכול קודם תקיעת שופר, הגה באמת ה' נכון וראוי לבטל מנהג הרע אותיות גהנם, הגם שנחפזים וזריזים וממהרים לשמוע תקיעת שופר, אבל עוברים על דבר ה' בזה שהולכים מבהכ"ג באמצע קריאת התורה, יש מבטלים כולו ויש רובו ויש מקצתו, וח"ו שלא יתקיים מסיר אונס משמוע תורה גם תפילתו תועבה. ומה שהעיר הג' דערלוי נ"י שלא נזכר כלל בשו"ע כמו בלולב ומגילה וק"ש ותפילה ובדיקת חמץ, צדקו ד' הג' העורך נ"י שנלמוד זה מזה, כי עוד בהרבה מקומות לא נזכר בנ"ח ומילה וכיו"ב ואנו למדין אותו מהמפורש במקום אחר, אבל תמוה מהאיך נתהווה הפרצה

סעודה חייב לזכור צדקה ומוצאי, ושיעור קביעה סעודה הוא ערך שלש או ארבע צדקה, ועל זה הקילו זקני מנן הכ"ס ז"ל צפת שחרית כיון דזמננו רוב העולם נהגו לאכול פחות משיעור סעודה, ואם הוא קובע סעודה על זה צטלה דעתו אלל כל אדם, אבל מה ענין שיעור סעודה למה שאסור לאכול קודם מנחה או שום מנחה שאסור לאכול מקודם לה, החס קתני רק אכילת ערבי מותר ולא אכילת קבע, ויותר מכביצה איתא להדיא דמיקרי אכילת קבע הגם שאינו שיעור סעודה, ויעוין בדג"מ (סוף סימן רל"ב) שאפילו פחות מכביצה שיעת הרמב"ם לאסור, וצ"ח"י מחמיר בצנ"ח שם (סי' י"ז) אפי' פחות מכביצה, וידוע שאם אדם שותה בקביעות גמור הרבה כוסות שאינו מזכיר צדקה ולא הוא קביעות סעודה, ולכן הצאתו גם מה' סוכה שיותר מכביצה אפילו פת הצאה צדיקין מיקרי קבע ומזכיר לישב בצוכה, הגם שאינו שיעור סעודה כדאיתא בצנ"ח (סוף סעק"ו צדיקין רל"ב) להדיא. והכלל אינו דומה אכילת קבע דהוה ככיתור מכביצה שאסורה קודם מנחה ומנחה, משיעור סעודה ג' או ד' צדקה שמזכיר עליו צדקה, ימחול נא להפסידו למען יזכור האמת להלכה ולמעשה.

ועל הנ"ל השיב הרב העורך בתל תלפיות שם :

אמר העורך : הן אמת דכן הוא שם בדג"מ דהרמב"ם ס"ל דאף בכית (דהוא פחות מכביצה שאליו כיון הה"ג נ"י) פת ס"ל להרמב"ם דלא מקרי טעימה רק אכילת ערבי, אכן זה רק בפת ממש ולא בפת הבא בכיסנין, וכן בפירות ביותר מכביצה נקרא אכילת ערבי ולרמב"ם אסור. אבל הרי הטוש"ע פסקו דכזית פת ופירות יותר מכביצה [דהיינו אף כדי שביעה דאין קבע לפירות] מותר כמבואר בדג"מ וברכ"י שם. ומעתה בפת הב"כ הנה דעת הה"ג נ"י להשוותו לפת ממש, ולפי דבריו כזית פת אף שחייב בבהמ"ו (כבס"י קס"ה ס"ט) מותר קודם המצוה, וג' ביצים פת הבא בכיסנין שא"צ בהמ"ו יהי' אסור קודם המצוה. ולענ"ד אין הדעת סובל זה ואף שכ' ולא קרב זא"ו בהמ"ו לנ"ד והביא ראיה משת', הנה משת' אין שום ראיה דהתם משום שכרות הוא כמש"כ מג"א שם. ושישו בני מעי כי הגאון מהרי"א ז"ל כי בהדי' כותי בתשובה שצ"ח"י הה"ג דקאטה נ"י, וז"ל ולאכול פת שחרית הנהוג בשתיית קאפע ופת הב"כ פחות משיעור קביעות שא"צ נט"י ובהמ"ו הוא רק בכלל טעימה "ולא שייך כלל בזה חשש אתי לאמשוכי", הרי מבואר שדין קביעות לבהמ"ו עם שיעור קודם המצוה קרב זא"ו. וגם שפת הב"כ אין לו דין פת ממש, וכן מורה לשון הח"ס בנ"ד ממש בחי"ד (סי' ז) שכ' עלי ועל צווארי שיקדש על היין אחר תפלת שחר קודם תקיעת שופר עכ"ל. ואם אסור מדינא רק התיר מדוחק בנדון שלו לא היה כותב בפשיטות גדול כ"כ, רק היה כותב לעת צורך גדול יש להתיר וכדומה, אלא וודאי דמעיקר הדין אכילה כזו מותר ואינו רק חומרא לכן בנדון שלו התיר בפשיטות. ומעתה כבר די בירר הלכה למעשה דמי שקשה עליו להיות בליבא ריקנא יש להתיר, אכן בלא צורך כלל יחוש לאימת הדין.

הלזו, ועלה בדעתי, שהתחילה קלקלה הלזו בנשים חלושי לב לעמוד כמה שעות בלי אכילה ושתייה, ועל הנשים שתקו רבנן כי פטורים מתק"ש שהוא מ"ע שהזמן גרמא רק שווי עלייהו חובה, הבר דלא לוסף עלה לאיסור אכילה קודם תק"ש לא שווי עלייהו חובה, ואח"כ גם אנשים הדומים לנשים בחלישות כח נגד היצר של אכילה ושתייה הגדול מאד, ועתה בעוה"ר רוב ההמון עם הולכים לאכול, ומבטלים שמיעת קריאת התורה לגמרי, וראוי בשנה הבאה א"ה לעורר בעלה תל תלפיות להרבנים הי"ו שיעוררו על זה קודם ר"ה הבעל"ט ועוד חזון למועד.

ובעיקר דין איסור אכילה קודם תק"ש או שאר מצות, נ"ל ללמוד קצת זכות על ישראל אם אינם נביאים בני נביאים המה, כי טעם האיסור הוא מחשש שישכח לעשות המצוה, או שיתמהמה ויעבור זמן המצוה, או מיהת המצוה בציבור יבטל בהמשכתו וזאת כוונת הג' דערלוי נ"י, אבל בנדון זה שהולכים לביתם לאכול ע"ד לחזור ועושין קידוש מדינא כי אסור לטעום קודם קידוש כמבואר (בס"י רע"א ס"ד) ולענין אין קידוש אלא במקום סעודה גם במיני תרגימא מה' מינין מקרי סעודה, מכ"ש פת הבאה בכיסנין כמבואר במג"א (סי' רע"ג ס"ק י"א), וכיון שעושים קידוש ואומרים נוסחתינו פסוק תקעו בהודש שופר בכסא וגו', א"כ המה בעצמן מעוררים לזכור עצמן לתקיעת שופר ולא ישכחו, כעין סברת גמ' פסחים (י"א ע"א) הוא מחזיר עליו לשורפו ואין חשש שיאכל המין, כנ"ל ללמוד זכות קצת, אבל ע"ז שמבטלים קריאת התורה ליכא זכות כלל וראוי לבטל.

ובענין איסור לאכול קודם מוסף דפליגא בי' הבי' והב"ח וט"ו בס"י רפ"ו, כבר ביאר באורך גאון קדוש זקנינו זצ"ל בס' תשובת מהרי"א חלק שני בהשמטות (סי' רנ"ג) שרק סעודת קבע אסור היינו בנט"י ובהמ"ו כדי להשלים בה א' מג' סעודות, אבל אכילת ערבי פת הבאה בכיסנין בשתיית קאפע מותר פחות משיעור קביעות, עפ"י הרשב"א בשם הראב"ד ברכות (כ"ח ע"ב) יעושה.

L

ורבינו חזר וכתב בענין הנ"ל (שם עמוד 58) בזה"ל :

הנני להשיב עוד הפעם. ההיתר צש"ע (סימן פ"ט ס"ו) אם רגיל לילך לצה"כ מותר ללמוד, הטעם דהתם כיון שח"א רגיל בכל יום לילך לצה"כ דרך אדם לעשות כרגילותו ולא חיישין שישכח מלעשות כרגילותו "בכל יום", ואין לנו דין אם יתמהמה כי אסור לו ללמוד צש"ע קודם התפלה חולי יעבור זמן התפלה או ק"ש, כיון דרגיל בכל יום לילך לצה"כ יעשה כרגילותו, ואם גם יתמהמה ויעבור תפלה צבור, לא משום זה אסור לו ללמוד, משא"כ צד"ה לנו חוששים אם יאכל יתמהמה ויתאחר לצא לצה"כ ואח"כ ישכח לשמוע שופר ציחוד והוא פשוט.

והנה מה שסומך על קולה זקניו ז"ל שצטלה דעתו אלל כל אדם גם אם קובע סעודה, לא קרב זה אלל זה, צפת הצאה צדיקין שמזכיר רק צורה מיני מזונות, ואם קובע